

Normen en regels alleen volstaan niet voor een sterkere koffie- en cacaosector

De koffie- en cacaosector zijn niet enkel voor de Afrikaanse landen van groot belang, maar ook voor de Belgische en Europese voedingsindustrie.

Het overgrote deel van cacao en koffie wordt op kleine schaal geproduceerd door telers voor wie deze gewassen een vitale bron van inkomsten vormen. In Ivoorkust, een land dat ongeveer 40% van het wereldwijde aanbod aan cacao produceert, is de sector goed voor bijna 15% van het bbp en 35% van de export (waarvan 65% door de EU wordt afgenomen). De chocoladesector is een van de pijlers van onze voedingsindustrie in België.

Beide sectoren staan momenteel onder grote druk. De klimaatverandering slaat op hol, de mondiale koersen zijn volatiel en ziekten door schimmels en virussen nemen toe. De inwerkingtreding van regelgeving voortvloeiend uit de Green Deal verandert de voorwaarden voor toegang tot de Europese markt: in producerende landen dreigen kleine landbouwbedrijven uitgesloten te worden door de nieuwe regelgeving. Maar de regelgeving biedt hen ook een kans om zich te professionaliseren en een groter aandeel in de toegevoegde waarde te verwerven door producten die voldoen aan ethische en duurzaamheidscriteria tegen een hogere prijs te verkopen.

Bovendien wordt de cacaosector geconfronteerd met economische en kwalitatieve uitdagingen doordat cacao vervangen wordt door nieuwe producten bij de bereiding van chocolade.

Positionering

Enabel verdedigt een geïntegreerd ontwikkelingsmodel voor de cacao- en koffiesector, door in te zetten op publiek-private partnerschappen, sterker lokaal bestuur en de promotie van kwaliteitsvolle streekproducten. Zo wil het agentschap een leefbaar inkomen garanderen aan de producenten, en tegelijkertijd hun klimaatweerstandigheid versterken en de zekerheid van de Europese aanvoerketens waarborgen.

Dit model past binnen de Strategie 2030: duurzame landbouwsectoren opbouwen die alle betrokken partijen

ten goede komen, en een aanpak verdedigen gebaseerd op evenwichtige partnerschappen. Het gaat erom te voorzien in de bevoorradingsbehoeften van de Europese industrie en tegelijk waardig werk, respect voor het milieu en naleving van de ESG-criteria te stimuleren.

Enabel helpt vaak kwetsbare coöperaties en lokale bedrijven om betrouwbare economische partners te worden en beter gewapend te zijn om te voldoen aan de eisen van de internationale markt.

Het doel is niet langer alleen om coöperaties te professionaliseren, maar ook om ze om te vormen tot interessante investeringsopportuniteiten. Enabel profileert zich als een facilitator die publieke en private financiering kan helpen aantrekken. De activiteiten worden daarbij uitgerold in acht elkaar aanvullende gebieden.

De 8 actiegebieden van Enabel

1. Bedrijfsbeheer en financiële levensvatbaarheid

Enabel is ervan overtuigd dat de duurzaamheid van bedrijven berust op hun professionalisering en niet op louter materiële investeringen. Daarom is de actie van Enabel gericht op kennisoverdracht op het gebied van goed bestuur, financieel en bedrijfsbeheer. Deze begeleiding neemt de vorm aan van handleidingen met strikte procedures, duidelijke functieomschrijvingen en tools voor strategische planning (OGSM - Objective, Goals, Strategies and Measures). Op die manier wordt de transparantie en het verantwoord ondernemerschap van de landbouwbedrijven versterkt.

Een goede liquiditeit is van fundamenteel belang. Als producenten namelijk niet onmiddellijk worden betaald, zijn ze geneigd hun toevlucht te nemen tot informele tussenpersonen, wat de volledige traceerbaarheid in gevaar brengt. Om dat te voorkomen, moeten bedrijven hun kosten strak in de hand houden, gebruikmaken van managementtools en volledige financiële transparantie aan de dag leggen.

In Ivoorkust bracht de begeleiding van de coöperatie COOPANEK onregelmatigheden bij bankzaken aan het licht. Zo werden in slechts vijf maanden 1.787.770 FCFA (2.725,4 euro) aan onterechte boetes (agios) geschrapt.

Normen en regels alleen volstaan niet voor een sterkere koffie- en cacaosector

In Oeganda slaagde de coöperatie LAVISKSCOF erin een werkkapitaal lening bij DFCU Bank te verkrijgen, te beheren en volledig terug te betalen. Daarmee toont ze een opmerkelijke financiële levensvatbaarheid.

2. Economische differentiatie dankzij kwaliteit

Enabel richt zich op de segmenten 'specialty' en 'fijne smaken' voor een zo groot mogelijke toegevoegde waarde voor de producenten. Deze strategie om naar een hoger segment te evolueren zorgt voor waardigere inkomens en waardeert de unieke identiteit en het genetisch potentieel van Afrikaanse streekproducten.

Dat houdt in dat er een selectie wordt gemaakt van cacaobonen en koffiebessen, dat er protocollen voor na de oogst worden ingevoerd en dat de voor de export bestemde producten strikt worden gescheiden, om zo markten met een hogere toegevoegde waarde te kunnen bedienen. Dat werk houdt ook in dat er voortdurend wordt gecommuniceerd met nationale onderzoeksinstellingen en dat overheidsinstellingen worden ondersteund bij het uitstippelen van nationale strategieën ter bevordering van de vermarkting van deze kwaliteitsproducten.

De resultaten waren zichtbaar tijdens de Chococ-beurs in Amsterdam in 2026, waar de ondersteunde Ivoriaanse coöperaties (Cafugo, Yeyasso en Scamed) de drempel voor 'beste cacao' ruimschoots overschreden en de zeer hoge kwaliteit van hun cacao bewezen.

Een product van hoge kwaliteit aanbieden is een eerste stap, maar dat levert pas welvaart op als het de juiste markten weet te overtuigen. Enabel verandert de handelscultuur van productiebedrijven, waardoor ze uitgroeien tot echte verkoopteams die in staat zijn om internationaal klanten te werven. Het agentschap voorziet hen van professionele communicatiemiddelen om hun imago vorm te geven en zich te onderscheiden, vooral tijdens grote evenementen (Biofach, Salon du Chocolat, Chococ, World of Coffee).

3. Bestaansminimum, economische diversificatie en sociale inclusie

Een waardig inkomen voor de producenten is een belangrijke doelstelling. Enabel, Chocolaterie Galler en Fairtrade Belgium berekenden de Living Income Gap van 350 gezinnen van de Ivoriaanse coöperatie Yeyasso: 11% van die gezinnen leefde in extreme armoede en cacao vertegenwoordigde 48% van hun totale inkomen.

Enabel voert proefprojecten uit om een referentieprijs in te voeren voor een leefbaar inkomen. De samenwerking van Enabel met de Unie van coöperaties van koffieproducenten in Oeganda is gericht op de digitalisering van de waardeketen om de transparantie te waarborgen en de daadwerkelijke uitbetaling van deze referentieprijs aan de boeren te vergemakkelijken.

De producenten zijn sterk afhankelijk van cacao of koffie, en daardoor zijn ze ook kwetsbaar voor ongelijke schokken. Impactbeoordelingen bevestigen dat diversificatie naar

voedingsgewassen en andere handelsgewassen of bijproducten (cacaosap, biostoffen op basis van oogstafval) vaak leidt tot een betere algemene economische situatie van de gezinnen. De projecten van Enabel voor de verspreiding van goede landbouwpraktijken in Ivoorkust zorgden voor een stijging van ruim 36,5% van de netto-inkomsten per hectare in de regio Centre.

Tegelijkertijd zet het agentschap zich in voor de sociale inclusie van vrouwelijke producenten, die vaak benadeeld worden door het ontbreken van wettelijke landrechten en daardoor geen toegang hebben tot kwaliteitspremies en digitale betalingen. Om de toekenning van landeigendomsaktes te waarborgen, ondersteunt Enabel de belangenbehartiging bij de traditionele autoriteiten en moedigt het de oprichting aan van dorpsverenigingen voor sparen en kredietverlening. Dankzij deze financiële systemen worden vrouwen niet langer uitgesloten van het bankwezen en kunnen ze investeren in aanvullende inkomensgenererende activiteiten. Zo spreiden ze hun inkomsten beter, ook tijdens de rustige periodes van het landbouwjaar.

4. Regelgeving als concurrentievoordeel

De export van landbouwproducten naar Europa is onderhevig aan een strengere regelgeving, met name de EU-verordening voor ontbossingsvrije producten (EUDR). Enabel maakt van naleving van normen een concurrentievoordeel.

Dankzij coaching op het gebied van HREDD (due diligence inzake mensenrechten en milieu) en financiering van het Trade for Development Centre van Enabel kunnen Afrikaanse coöperaties hun dagelijks beheer aanpassen aan de Europese normen. De activiteiten zijn gericht op de ontwikkeling van concrete tools om sociale en milieurisico's in kaart te brengen, landbouwbedrijven te lokaliseren en via satelliet te controleren of ze daadwerkelijk "ontbossingsvrij" werken. Daarbij worden ook systemen voor digitale due diligence ingevoerd. Enabel ondersteunt het agentschap Côte d'Ivoire PME, dat zich toelegt op het begeleiden van bedrijven, en stelt de instelling in staat om lokale kmo's te helpen de nieuwe Europese eisen (zoals de richtlijn inzake due diligence van bedrijven op het gebied van duurzaamheid – CS3D) om te zetten in hefboomen voor concurrentievermogen.

5. Klimaatlimme landbouw, boslandbouw en koolstofmarkten

De toename van klimaatshocks leidt tot meer gewasziekten en schadelijke insecten en tot lagere opbrengsten. Dat vereist een volledige herziening van de landbouwpraktijken. Enabel speelt hierop in door klimaatlimme landbouw te bevorderen via flexibele agrobosbouw. Deze methode herstelt de biodiversiteit, beschermt de cacaobomen en koffieplanten tegen droogte en hitte en verbetert de aromatische complexiteit van de bonen door een langzamere rijping.

In Oeganda en de DRC werden honderdduizenden zaailingen van schaduwgevende planten met hoge commerciële waarde (Macadamia, Cordia) uitgedeeld aan koffieproducenten. In Ivoorkust werd via het EU-project TEI Cacao durable meer dan 2.000 hectare land klaargemaakt voor agrobosbouw en

64 hectare dichtbegroeid bos in de regio Mabi-Yaya integraal bewaard.

Deze inspanningen bieden ook financiële perspectieven door de tegeldemaking van milieudiensten. Enabel fungeert als katalysator voor de betaling van ecosysteemdiensten. Zo worden aangetaste landbouwlandschappen hersteld zodat ze weer erkende koolstofputten worden. Op die manier bieden ze een drievoudig duurzaam voordeel: wereldwijde klimaatmitigatie, grootschalig herstel van bosecosystemen en creatie van een nieuwe, structurele inkomstenbron voor plattelandsgemeenschappen, onafhankelijk van de internationale koers van landbouwproducten.

In Ivoorkust leverden overeenkomsten met grote private spelers (Ferrero, Hershey, Valrhona, Ethiquable) meer dan 245.000 euro aan directe premies op. Die werden uitgekeerd aan duizenden producenten die zich inzetten voor de bescherming van de bossen. Op grotere schaal ondersteunt Enabel haalbaarheidsstudies die tot doel hebben volledige gebieden te integreren in de vrijwillige koolstofmarkten.

6. Duurzame investeringen en structurering van de landbouwsector

Enabel waarborgt de duurzaamheid van de agro-ecologische transitie en de toegang tot passend kapitaal voor de koffie- en cacaosector. Dat gebeurt door technische assistentie aan de spelers in de landbouw om hun kredietwaardigheid te vergroten. Daarbij optimaliseert Enabel het gebruik van overheidsmiddelen als hefboom voor privaat kapitaal.

Enabel kan zich specifiek richten op leveranciers van verwerkende bedrijven die investeringen ontvangen van de Belgische Investeringsmaatschappij voor Ontwikkelingslanden (BIO) en andere instellingen voor ontwikkelingsfinanciering. Zo biedt het agentschap bijvoorbeeld technische assistentie aan Ivoriaanse coöperaties van cacao producenten, die leveren aan een verwerkingsbedrijf, Compagnie Cacaoyère du Bandama, dat een investering van BIO ontving. Deze geïntegreerde aanpak vermindert de risico's voor de investeerder door de aanvoerketen te versterken en versnelt tegelijk de professionalisering van de coöperaties waardoor die hun kredietwaardigheid op lange termijn verbetert.

7. Samenwerkingsverbanden met de private sector en multistakeholder-initiatieven

Enabel ontwikkelt partnerschappen met Belgische en Europese ondernemingen en geeft gehoor aan de politieke oproep om de internationale samenwerking af te stemmen op de belangen van België en de EU. De expertise van Enabel, in combinatie met die van de private sector, zorgt voor minder investeringsrisico's en een gewaarborgde toevoer, waarbij de producenten ook een beter inkomen krijgen.

In Ivoorkust werken Enabel en Puratos samen aan de kwaliteit van de cacao via fermentatiecentra en ondersteunen ze de omliggende gemeenschappen. Daardoor kunnen kwaliteitspremies toegekend worden aan de producenten en kan Puratos zijn bevoorrading op lange termijn veiligstellen.

Rombouts Koffie en Enabel hebben een niet-bindend samenwerkingsakkoord ondertekend om hun expertise op het gebied van maatschappelijk verantwoord ondernemen te delen, coöperaties te begeleiden bij de herwaardering van hun plantages en de kwaliteitsverbetering in de wasstations, en om het directe voordeel van internationale samenwerking voor Belgische leveranciers en afnemers te illustreren.

Om de impact van de inspanningen te maximaliseren, neemt Enabel deel aan multistakeholder-initiatieven: deze platforms brengen alle actoren van een waardeketen samen en brengen op die manier Afrikaanse ondernemingen rechtstreeks in contact met grote Europese afnemers van ethisch verantwoorde cacao en koffie. Ze maken het mogelijk om gezamenlijk de systemische uitdagingen van ontbossing en het bestaansminimum van de producenten aan te pakken, die niemand in zijn eentje kan oplossen.

Een van die samenwerkingsverbanden is het in 2018 gelanceerde initiatief Beyond Chocolate. Het verenigt meer dan 70 organisaties die samen ongeveer 90% van de Belgische chocoladeproductie vertegenwoordigen. De doelstellingen voor de cacaosector zijn ambitieus: ervoor zorgen dat de ontbossing tot nul wordt teruggebracht en de producenten een leefbaar inkomen garanderen. In dezelfde geest wordt momenteel gewerkt aan de oprichting van een Belgian Alliance for Sustainable Coffee (BASCOF).

8. Verantwoorde consumptie als motor voor wereldburgerschap

De bewustmaking rond verantwoorde consumptie staat centraal in de strategie voor wereldburgerschap van Enabel. Daarbij vertrekken we vanuit de overtuiging dat een actieve burger zich kenmerkt door kennis van de sociale en ecologische gevolgen van zijn of haar aankoop. Enabel sensibiliseert de consument met behulp van pedagogische tools die op jongeren gericht zijn, zoals het theaterstuk Cacao Quest.

Aanbevelingen

Op basis van zijn ervaring en met het oog op de aanpassing aan de eisen van de Europese Green Deal formuleert Enabel een aantal aanbevelingen, gestructureerd rond vijf pijlers, en die gericht zijn aan de spelers van de internationale samenwerking, overheden, de private sector en alle andere technische of financiële partners.

1. Klimaatweerbaarheid en koolstofmarkten

- De vernieuwing van het plantmateriaal en de uitrol van dynamische boslandbouwsystemen ondersteunen om de bodemvruchtbaarheid te herstellen en de duurzaamheid van de percelen op lange termijn te waarborgen.
- De wetenschappelijke onderbouw versterken en de verzameling van gecertificeerde primaire gegevens bij de coöperaties bevorderen. Zo kunnen koffiebranders en chocolademakers onweerlegbare milieucclaims in handen krijgen voor de Europese markt.
- Producenten begeleiden zodat ze op gestructureerde wijze in vrijwillige koolstofmarkten kunnen instappen (hoge integriteit, internationale normen voor koolstofcertificering

Verified Carbon Standard - VCS en Climate, Community & Biodiversity - CCB) en betalingsregelingen voor ecosysteemdiensten kunnen gebruiken. Boomgaarden weer omvormen tot koolstofputten zodat telers een nieuwe bron van vaste inkomsten krijgen, ook bij onvoorspelbare weersomstandigheden.

- Fora zoals BASCOF gebruiken om klimaatslimme projecten op het continent te ontwikkelen die kunnen aansluiten bij de Global Gateway van de EU, waarbij gemengde financiering wordt aangetrokken.

2. Versterking van lokale ondernemingen

- Een formeel en gedelegeerd bestuur versterken door de bevoegdheden van de raden van bestuur strikt te scheiden van die van de managementteams, en het gebruik te systematiseren van meerjarige planningskaders naar het voorbeeld van OGSM.
- Coöperaties toegang tot werkkapitaal garanderen via kredietgaranties, gemengde financieringsinstrumenten, het gebruik van gestructureerde voorfinanciering in internationale aankoopcontracten of andere vormen van toegang tot financiering.
- De uitrol van geïntegreerde beheerssoftware financieren om controleerbare financiële transparantie te waarborgen en landbouwbedrijven voor te bereiden op audits en andere analyses, met als doel het vertrouwen van investeerders te versterken.
- Het verkrijgen van landeigendomsaktes voor vrouwelijke landbouwers vergemakkelijken, om te waarborgen dat de kwaliteitspremies ten goede komen aan degenen die het landbouwwerk verrichten.

3. Toegevoegde waarde en markttoegang

- De oprichting van moderne fermentatie- en droogcentra medefinancieren en technische bijstand verlenen op het gebied van geur- en smaakanalyse, om de verschillende loten te homogeniseren, het percentage afgekeurde producten te verminderen, het onbenutte aromatische potentieel van de Afrikaanse genetica te maximaliseren en door te dringen op de nichemarkten.
- Technische begeleiding bieden aan lokale initiatieven voor de creatie en bescherming van intellectueel eigendom via beschermde geografische aanduidingen bij de Afrikaanse Organisatie voor Intellectueel Eigendom. Zo wordt de herkomst van West-Afrikaanse producten niet-verhandelbaar en wordt de anonimatie van de waarde tegengegaan.

- Het gebruik van communicatiemiddelen financieren om een digitale aanwezigheid op te bouwen en directe B2B-contacten op internationale beurzen te vergemakkelijken.
- Contractadvies en juridische begeleiding organiseren voor productiebedrijven met het oog op hun onderhandelingen met afnemers, om zo eerlijke aankooppraktijken en risicodelingsclausules in de aanvoerketens te waarborgen.
- De waardeketens systematisch integreren in de door de EU ondersteunde strategische corridors (Global Gateway): de verbetering van de logistieke infrastructuur koppelen aan directe steun voor de productiecapaciteit van de coöperaties in de aangrenzende gebieden. De instrumenten voor gemengde financiering (EFSD+-garantiefonds) mobiliseren via Team Europe om de risico's van investeringen te beperken en ervoor te zorgen dat deze corridors ten goede komen aan de lokale gemeenschappen.

4. Beheersing van regelgeving (EUDR, ECGT, CS3D) en transparantie

- De uitrol van nationale traceerbaarheidssystemen (producentendatabanken, geolokalisatie van percelen) ondersteunen, ervoor zorgen dat de producenten zich de gegevens eigen maken en de interoperabiliteit met de systemen van grote afnemers waarborgen.
- Processen voor due diligence op het gebied van mensenrechten en milieu integreren in het dagelijks beheer van organisaties.

5. Belangenbehartiging en bewustmaking

- De inwerkingtreding van de ECGT-richtlijn benutten (die tot doel heeft consumenten de middelen te geven te handelen ten gunste van de ecologische transitie) als een kans om te pleiten voor meer markttransparantie en burgers te informeren over betrouwbare groene claims, waardoor de vraag naar ethisch gecertificeerde producten versterkt.
- Politieke belangenbehartiging en de invloed van sectorale allianties (Beyond Chocolate, BASCOF) gebruiken om de invoering van verantwoorde aankooppraktijken te standaardiseren, de integratie van de referentieprijzen voor een leefbaar inkomen in internationale handelscontracten aan te moedigen en ook diversificatie bij de producenten bevorderen om hun weerbaarheid te vergroten.
- Pedagogische instrumenten financieren specifiek gericht op jonge consumenten en scholieren, om hen concreet bewust te maken van de onderlinge afhankelijkheden binnen de waardeketens en van de uitdagingen rond een eerlijke prijs.

Belgisch agentschap
voor internationale samenwerking
Naamloze vennootschap van publiek
recht met sociaal oogmerk

Hoogstraat 147
1000 Brussel, België
T + 32 (0)2 505 37 00
info@enabel.be
www.enabel.be

Redactie
Samuel Poos, Sofie Van Waeyenberge, Sabine Soetens, Désirée Bossé-Blé

Eindredactie
Sonia Gsir

Gepubliceerd in het Nederlands, Frans en Engels.

België
partner in ontwikkeling